

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОСУДДЯ

GENERAL ASPECTS OF INTERNATIONAL JUSTICE

Форманюк В.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Кансберг-Сандул О.К., к.ю.н.,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті «Загальні аспекти міжнародного правосуддя» розглядається сутність та організація міжнародного правосуддя як необхідний інструмент забезпечення стабільності та справедливості в міжнародних відносинах. Висвітлено поняття міжнародного правосуддя, що визначається як комплекс механізмів та інституцій для вирішення спорів між міжнародними суб'єктами, і з'ясує його ключову роль у забезпеченні збалансованого та глобального правопорядку.

Подальший аналіз статті розкриває, як міжнародне правосуддя сприяє підтримці стабільності та миру у світі. Акцентовано увагу на важливість забезпечення дотримання міжнародного права та засад справедливості через рішення, які приймаються цими інституціями.

Висвітлено питання щодо принципів та ключової ролі міжнародного правосуддя у глобальному контексті. Аналізуючи механізми та інституції, що складають цю систему, стаття висвітлює, як міжнародне правосуддя впливає на забезпечення справедливості, стабільності та співпраці між національними та міжнародними акторами.

Принципи міжнародного правосуддя розкриваються через аналіз ролі основних інституцій, таких як Міжнародний Суд ООН та спеціалізовані трибунали, які вирішують різні типи спорів та порушень міжнародного права.

Спеціальний акцент статті зосереджений на ролі міжнародного правосуддя у запобіганні конфліктам та вирішенні глобальних спорів. Досліджується, як вирішення суперечностей через цю систему сприяє зміцненню міжнародних відносин та забезпеченню миру.

Крім того, у статті наведено огляд сучасних викликів, які впливають на міжнародне правосуддя. Підкреслюється, що міжнародне правосуддя не тільки розглядає справи, але й сприяє їх врегулюванню через діалог та співпрацю.

У підсумку, наведене підсилює розуміння щодо сутності та принципів міжнародного правосуддя, розкриваючи його роль у забезпеченні глобальної стабільності та дотриманні справедливості. У статті проведено глибокий аналіз ключових аспектів міжнародного правосуддя, відзначаючи його вагомий внесок у сучасний міжнародний порядок.

Ключові слова: поняття міжнародного правосуддя, принципи міжнародного правосуддя, аспекти міжнародного правосуддя, роль міжнародного правосуддя, виклики міжнародного правосуддя, Міжнародний Суд ООН, спеціалізовані трибунали.

The article «General Aspects of International Justice» examines the essence and organization of international justice as a necessary tool for ensuring stability and fairness in international relations. The concept of international justice is illuminated, defined as a complex of mechanisms and institutions for resolving disputes among international subjects, and its key role in ensuring a balanced and global legal order is elucidated.

Further analysis of the article reveals how international justice contributes to maintaining stability and peace in the world. Emphasis is placed on the importance of upholding international law and principles of justice through the decisions made by these institutions.

The article addresses the principles and key role of international justice in a global context. By analyzing the mechanisms and institutions comprising this system, the article highlights how international justice impacts the promotion of justice, stability, and cooperation among national and international actors.

The principles of international justice are unveiled through the analysis of the role of major institutions, such as the International Court of Justice and specialized tribunals, which address various types of disputes and violations of international law.

A special focus of the article is on the role of international justice in conflict prevention and the resolution of global disputes. The study explores how the resolution of conflicts through this system contributes to strengthening international relations and ensuring peace.

Furthermore, the article provides an overview of contemporary challenges that influence international justice. It emphasizes that international justice not only considers cases but also facilitates their resolution through dialogue and cooperation.

In conclusion, the presented content enhances the understanding of the essence and principles of international justice, revealing its role in ensuring global stability and upholding justice. The article conducts an in-depth analysis of key aspects of international justice, highlighting its significant contribution to the modern international order.

Key words: concept of international justice, principles of international justice, aspects of international justice, role of international justice, challenges of international justice, the International Court of Justice, specialized tribunals.

Поняття, структура та роль міжнародного правосуддя становлять ключовий аспект глобальних відносин та забезпечення міжнародного порядку. Однак, ця сфера нещодавно зіткнулася з рядом складних викликів, що ставить під сумнів її ефективність та важливість.

Проблема визначення поняття міжнародного правосуддя полягає у тому, що існують різні підходи до його розуміння. Чи є це сукупність формальних механізмів вирішення спорів, чи складний процес забезпечення міжнародного правопорядку та справедливості? Це питання вимагає уточнення, особливо у контексті сучасних глобальних викликів.

Структура міжнародного правосуддя також стикається з труднощами. Зростаюча складність міжнародних спорів та різноманітність акторів створює потребу у більш адаптивних та ефективних інституціях. Питання щодо ролі Міжнародного Суду ООН та його спеціалізованих колег

вирішення конфліктів вимагають нових підходів до координації та взаємодії [3, с. 22].

Однак, найбільшою проблемою є роль міжнародного правосуддя у забезпеченні міжнародного порядку та справедливості. Зростання геополітичних напружень, інтересів окремих держав та проблеми невиконання рішень міжнародних органів підірвали авторитет системи. Питання про те, наскільки ефективно міжнародне правосуддя може протистояти політичним впливам та забезпечити справедливость для всіх сторін, стає надзвичайно актуальним.

Отже, розв'язання цих проблем вимагає перегляду поняття міжнародного правосуддя, переосмислення структури його інституцій та акцентування на ролі, яку воно відіграє в реальному світі. Забезпечення ефективного міжнародного порядку та справедливості стає важливим завданням для подальшого розвитку міжнародного правосуддя.

Міжнародне правосуддя – це система органів, процедур та механізмів, що забезпечують розгляд справ, розв'язання спорів та притягнення винних до відповідальності за порушення міжнародного права. Це одна з ключових складових міжнародної системи відносин, спрямована на дотримання стандартів та норм міжнародного права, забезпечення правосуддя, захист прав людини та встановлення принципів справедливості між суб'єктами міжнародного права.

Основні аспекти міжнародного правосуддя:

1. Міжнародні суди та трибунали. Міжнародне правосуддя охоплює діяльність різних міжнародних судових органів, таких як Міжнародний Суд ООН, Міжнародний кримінальний суд (МКС), Міжнародний суд з прав людини та інші. Вони розглядають справи між державами, організаціями та індивідуальними особами [1, с. 319].

2. Арбітраж та медіація. Вирішення спорів може відбуватися шляхом арбітражу (розгляд справи третьою стороною) або медіації (посередництво для досягнення компромісу). Це альтернативні способи розв'язання конфліктів. Для кваліфікації конфлікту в Статуті ООН також використовується термін «ситуація», що може призвести до непорозуміння між державами, викликати спір між ними, загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки. Ситуація виникає тоді, коли зіткнення інтересів держав не супроводжується взаємними претензіями, хоч і породжує непорозуміння між ними. Отже, поняття «ситуація» є ширшим за «спір» [5].

3. Притягнення до відповідальності. Міжнародне правосуддя грає важливу роль у притягненні осіб та організацій до відповідальності за порушення міжнародного права, такі як військові злочини, злочини проти людяності та геноцид.

4. Захист прав людини. Механізми міжнародного правосуддя забезпечують захист прав людини через розгляд позовів та скарг, встановлення норм та стандартів прав людини та контроль за їх дотриманням.

5. Забезпечення справедливості та правопорядку. Міжнародне правосуддя сприяє забезпеченню справедливості, незалежності судів та дотриманню правового порядку в міжнародних відносинах.

6. Розвиток міжнародного права. Рішення, прийняті міжнародними судами, можуть впливати на розвиток міжнародного права, створюючи прецеденти та норми.

Міжнародне правосуддя має важливе значення для забезпечення дотримання міжнародного права, розв'язання конфліктів та захисту прав людини, сприяючи створенню стабільного та справедливого міжнародного порядку.

Принципи міжнародного правосуддя визначають основні норми та принципи, які керують діяльністю міжнародних судових органів, процедур та механізмів. Ці принципи допомагають забезпечити справедливість, рівність перед законом та дотримання норм міжнародного права.

Ось деякі з **ключових принципів міжнародного правосуддя**:

1. Незалежність та безсторонність. Суди та трибунали повинні діяти незалежно від будь-якого тиску чи впливу та розглядати справи без застосування політичних або інших незаконних міркувань.

2. Справедливий процес. Принцип справедливого процесу передбачає, що всі сторони мають право на рівний доступ до правосуддя, належний час для підготовки та представлення своїх аргументів, а також можливість бути представленими адвокатами.

3. Презумпція невинуватості. Презумпція невинуватості передбачає, що винна особа вважається винуватою лише після того, як це було доведено за встановленими процедурами.

4. Принцип доступу до правосуддя. Всі особи мають право на доступ до міжнародних судових органів та інших механізмів міжнародного правосуддя.

5. Відсутність процесуальних перешкод. Принцип відсутності процесуальних перешкод означає, що сторони мають бути вільні від будь-яких перешкод або обмежень в звертанні до міжнародних судових органів.

6. Відсутність надмірних або жорстоких покарань. Вироки міжнародних судових органів не повинні передбачати надмірні або жорстокі покарання, які порушують заборону на катування та нелюдське поводження.

7. Додержання норм міжнародного права. Всі рішення міжнародних судів повинні ґрунтуватися на нормах міжнародного права та відображати його цінності та принципи.

8. Відкритість та прозорість. Судові процедури повинні бути відкритими для громадськості або мають бути доступними відповідно до визначених процедур.

Ці принципи допомагають забезпечити справедливість, прозорість та дотримання норм міжнародного права у міжнародному правосудді, а також встановлюють стандарти для правильного функціонування судових органів та механізмів.

Міжнародне правосуддя виконує ряд важливих функцій, спрямованих на забезпечення відповідності дій суб'єктів міжнародного права нормам та стандартам, забезпечення відповідальності за порушення цих норм та забезпечення справедливості та захисту прав людини. Ось деякі з основних функцій міжнародного правосуддя:

1. Вирішення спорів. Міжнародне правосуддя розв'язує конфлікти та спори між державами, міжнародними організаціями, а також між іншими суб'єктами міжнародного права. Це допомагає уникнути конфліктів та допомагає встановити принципи справедливості [6, с. 342].

2. Притягнення до відповідальності. Міжнародне правосуддя грає роль у притягненні осіб та організацій до відповідальності за вчинення важких злочинів, таких як злочини війни, злочини проти людяності, геноцид та інші порушення міжнародного права. Як відзначає С.В. Кивалов саме «міжнародний кримінальний суд – це своєрідний нащадок Нюрнберзького Трибуналу» [2, с. 7].

3. Захист прав людини. Міжнародне правосуддя сприяє захисту прав людини шляхом розгляду позовів і скарг щодо порушень прав людини, вирішення питань щодо дотримання міжнародних стандартів прав людини та накладання санкцій на порушників.

4. Розвиток міжнародного права. Вирішення справ та спорів у міжнародних судах встановлює прецеденти, які можуть сприяти розвитку та уточненню міжнародного права. Це допомагає створювати більш чіткі та консолідовані норми.

5. Профілактика конфліктів. Розгляд справ в міжнародних судових органах може сприяти профілактиці конфліктів шляхом передбачення можливих сценаріїв розвитку ситуації та пропонування рекомендацій для їх вирішення.

6. Забезпечення справедливості. Міжнародне правосуддя допомагає забезпечити справедливість та рівність перед законом у відносинах між різними суб'єктами міжнародного права.

7. Формування норм міжнародного права. Важливі рішення, прийняті міжнародними судами, можуть впливати на визначення та установлення нових норм міжнародного права.

8. Посилення міжнародного порядку. Міжнародне правосуддя сприяє підтриманню міжнародного порядку та норм міжнародних відносин, сприяючи врегулюванню конфліктів і запобіганню порушенням міжнародного права.

Ці функції допомагають забезпечити дотримання міжнародного права та відповідальність за його порушення, а також забезпечити справедливість та захист прав людини в міжнародних відносинах.

Сучасне міжнародне правосуддя стикається зі значними викликами, які впливають зі зміни геополітичної ситуації, технологічних інновацій, глобальних конфліктів та інших факторів. Ось кілька **сучасних викликів, які впливають на міжнародне правосуддя:**

1. Імунітет високопосадовців. Забезпечення відповідальності за порушення міжнародного права високопосадовців може бути важким завданням через імунітети, дипломатичний статус або політичну підтримку.

2. Цифрова ера і кіберзлочини. Розвиток кіберзлочинів і цифрового простору ставить питання про те, як адаптувати міжнародне право до нових викликів, пов'язаних зі злочинами в інтернеті, кібератаками та захистом особистої інформації.

3. Тероризм та насильство. Збільшення терористичних дій призводить до необхідності ефективного притягнення винних до відповідальності відповідно до міжнародного права.

4. Пандемії та біологічні загрози. Глобальні пандемії та біологічні загрози підкреслюють необхідність співпраці та координації в рамках міжнародних структур та організацій.

5. Гібридна війна. Використання гібридних методів в конфліктах, які поєднують військові, інформаційні та економічні аспекти, може вимагати нових підходів до забезпечення правосуддя та відповідальності.

6. Зміни клімату і екологічні проблеми. Зміни клімату та проблеми зі збереженням довкілля підносять питання про відповідальність за екологічні злочини та наслідки вразливих екосистем.

7. Порушення прав людини. Істотні порушення прав людини продовжують відбуватися у різних частинах світу, і важливо забезпечити їхнє розслідування та відповідальність.

8. Міжнародний дискурс та конфлікти. Заплутаність міжнародного дискурсу та розмітка ліній конфлікту можуть вплинути на спосіб, яким працюють міжнародні судові органи.

Зазначимо що досягнення успіхів міжнародного правосуддя в Україні та за її межами може бути складним завданням, але існує кілька шляхів, якими можна досягти позитивних результатів. Ось деякі з них:

1. Міжнародні домовленості та угоди. Україна може укладати міжнародні домовленості та угоди з іншими державами, міжнародними організаціями та юридичними особами. Ці угоди можуть передбачати співробітництво в сфері правосуддя, використання міжнародних судів, обмін інформацією та екстрадицію злочинців.

2. Міжнародні судові органи. Україна може активно використовувати міжнародні судові органи, такі як Міжнародний кримінальний суд чи Міжнародний суд ООН, для забезпечення справедливості та відповідальності за порушення міжнародного права.

3. Залучення міжнародних експертів. Україна може співпрацювати з міжнародними експертами, юристами та консультантами для покращення правосуддя, розробки законодавства та впровадження міжнародних стандартів.

4. Публічна свідомість і освіта. Важливо підвищувати рівень правової освіти та правосуддя серед населення. Громадяни повинні знати про свої права та обов'язки, а також бути здатними звертатися до судових органів за захистом.

5. Міжнародна підтримка. Важливо отримувати підтримку від міжнародних партнерів, таких як інші держави, міжнародні організації та громадські організації. Їхній досвід, фінансова допомога та експертний аналіз можуть значно сприяти реформам у сфері правосуддя.

Загальний підхід повинен базуватися на відкритості, незалежності судової системи, ефективності виконання рішень судів та забезпеченні правової відповідальності за порушення закону.

Таким чином, для ефективного забезпечення міжнародного правосуддя в умовах сучасного світу необхідно адаптувати правові структури до нових викликів та розробляти інноваційні підходи, що враховують нові реалії та технологічні зміни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канєнберг-Сандул О.К. Еволюція створення системи міжнародного правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022, №1. С. 317 – 319 URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/79.pdf
2. Ківалов С. В. Міжнародне кримінальне правосуддя: від Нюрнберзького військового трибуналу до Міжнародного кримінального суду / С. В. Ківалов // Альманах міжнародного права / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Т. Р. Короткий (заст. ред.), В. Ф. Антипенко [та ін.]. Одеса : Фенікс, 2009. Вип. 1. С. 5-18.
3. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. 438 с.
4. Короткий Т.Р., Хендель Н.В. Прогнозування використання засобів міжнародної ад'юдикації в якості інструментів захисту національних інтересів України. *Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал*. 2014. № 4. С. 27–33.
5. Савчук К.О. Міжнародний суд ООН як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 341-347.